

КЛАСТЕРНІ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ

Інтеграція України в світове високотехнологічне конкурентне середовище може бути успішно вирішена тільки при переході економіки на інноваційний шлях розвитку. Проте, внаслідок непослідовності у проведенні та низької ефективності державної науково-технічної та інноваційної політики спостерігається тенденція щодо подальшого відставання України у технологічному розвитку від розвинутих країн світу. Зменшується кількість інноваційно активних підприємств, гальмується розвиток високотехнологічних галузей промисловості. Це призводить до зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Хід розповсюдження інновацій замість централізованого мусить стати локальним, коли самі регіони завдяки впровадженню на місцевому рівні інновацій перетворюються у центри інноваційного піднесення державної економіки. Отже, головною переважною задачею регіональної економічної політики, направленої на зростання конкурентоздатності, має бути піднесення наукової, технологічної та інноваційної потенції регіонів [1].

Однією з умов підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки і інтенсифікації механізмів приватно-державного партнерства є розвиток кластерних формувань [2, с. 6]. У переважній більшості це неформальні об'єднання великих лідируючих підприємств з малими та середніми, які створюють нові технології, взаємодіють один з одним у рамках єдиного технологічного ланцюжка і здійснюють спільну діяльність у процесі виробництва та постачання певного виду продуктів і послуг. Вони є могутнім стимулюючим чинником економічного та інноваційного розвитку, об'єднують найбільш ефективні і взаємозв'язані підприємства різних розмірів, які забезпечують конкурентні позиції на галузевому, регіональному, національному та світовому ринках. Кластерний підхід повинен активно застосовуватися для формування загальнодержавної промислової політики при розробці програм регіонального розвитку та стимулювання інноваційної діяльності на основі тісної взаємодії великого, середнього та малого бізнесу, а також служити основою для конструктивної взаємодії приватного сектора, держави, торгових асоціацій, дослідницьких і освітніх установ в інноваційному процесі.

Роль великого бізнесу в процесі утворення кластерів полягає в залученні малих і середніх підприємств для налагодження виробництва на основі тісної кооперації і субконтрактаційних зв'язків при активній діловій і інформаційній взаємодії. Це сприяє розвитку всіх учасників кластера і забезпечує їм конкурентні переваги в порівнянні з іншими відособленими підприємствами, що не мають таких міцних взаємозв'язків.

Нові відносини усередині кластера стимулюють інноваційну діяльність, сприяють розвитку прогресивних технологій і вдосконаленню всіх етапів спільної економічної діяльності. Відбувається вільний обмін інформацією і швидке розповсюдження нововведень по каналах постачальників або споживачів, що мають контакти з численними конкурентами.

Взаємозв'язки усередині кластера ведуть до розробки нових шляхів в отриманні конкурентних переваг і породжують абсолютно нові можливості. Підприємства у складі кластера в процесі розвитку взаємодії і зближення інтересів поступово долають роз'єднаність, інертність і замкнутість на внутрішніх проблемах, що благотворно впливає на зростання їх технічного рівня та конкурентоспроможності.

Будучи точками економічного зростання, кластери стають об'єктом великих капіталовкладень, на яких зосереджена пильна увага уряду і місцевих адміністрацій. Виробнича структура кластера завжди ефективніша галузевої. Це обумовлено наявністю в кластері інноваційного ядра, стимулюючого зростання виробництва нового виду продуктів і послуг. При групуванні підприємств у кластери виникає можливість оптимізації виробничо-технологічних процесів і мінімізації позавиробничих витрат на різних підприємствах. Підприємства кластера завдяки тісній взаємодії стають носіями однієї й тієї ж комерційної ідеї, що забезпечує переважаюче положення на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Інноваційний кластер є найбільш ефективною формою досягнення високого рівня конкурентоспроможності. Такі кластери дозволяють використовувати переваги найефективніших способів координації економічної системи, що дає можливість швидко та ефективно здійснювати трансферт нових знань, наукових відкриттів і винаходів, перетворюючи їх в інновації, затребувані ринком.

Об'єднання в інноваційний кластер, на основі вертикальної інтеграції, формує не спонтанну концентрацію різноманітних технологічних новацій, а строго орієнтовану систему розповсюдження нових знань, технологій і інновацій. При цьому формування мережі стійких зв'язків між всіма учасниками кластера є найважливішою умовою ефективної трансформації винаходів у інновації, а інновацій у конкурентні переваги. Кластери інноваційної діяльності створюють новий продукт або послугу зусиллями декількох підприємств або дослідницьких інститутів, що дозволяє прискорити їх розповсюдження по мережі ділових взаємозв'язків.

Тенденції до утворення інноваційних кластерів найчастіше мають спільну наукову або виробничу основу, причому успішнішому розвитку таких кластерів сприяє широка, диференційована наукова база без чіткої спеціалізації. Інноваційна структура кластера сприяє зниженню сукупних витрат на дослідження і розробку нововведень з подальшою їх комерціалізацією за рахунок високої ефективності виробничо-технологічної структури кластера. Це дозволяє учасникам кластера стабільно здійснювати інноваційну діяльність протягом тривалого часу.

До визначального атрибуту таких кластерів можна віднести те, що до їх складу входять малі підприємства.

Вони мають гнучку внутрішню структуру, що дає можливість створювати так звані пункти інноваційного зростання в регіоні та його окремих адміністративно-територіальних одиницях. Ефективність функціонування кластера можна охарактеризувати показниками результатів, які він дає для гарантій збереження робочих місць, а результативність функціонування підприємств у кластері може бути оцінена кількістю створених робочих місць.

Таким чином, на основі вище викладеного, можна зробити такі висновки:

- зусилля із стимулювання інноваційної діяльності повинні бути сконцентровані на усуненні основних причин незацікавленості держави і бізнесу в довгострокових інноваційних проєктах на основі створення дієвої національної та регіональної інфраструктури підтримки інноваційної діяльності, що є однією з найважливіших умов для подальшого науково-технічного і економічного розвитку країни;

- необхідний системний державний підхід у всіх процесах, що стосуються прискореної модернізації економіки на основі всебічного стимулювання інноваційної діяльності у всіх галузях народного господарства;

- важливим чинником у розвитку кластерів є державна політика, спрямована на розширення зв'язків між дослідницькими інститутами і промисловим сектором шляхом спрощення адміністративного регулювання національних і регіональних інноваційних програм;

- впровадження інноваційних механізмів взаємодії великого і малого підприємництва в регіонах дасть змогу активізувати процеси кластеризації економіки регіонів, формування мережених систем, нових територіально-виробничих форм господарювання, забезпечити розвиток інноваційної інфраструктури, визначити оптимальні управлінські моделі інноваційного розвитку з урахуванням системи місцевих факторів впливу.

Література

1. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика [за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Федулової]. – К.: «Основа», 2005. – 552 с.

2. Концепція кластерної політики в Україні / В. Г. Федоренко, А. М. Тугай, А. Ф. Гойко [та ін.] // Економіка та держава. – 2008. – №11 (71). – С. 5–15.

Черкасова І.В., асп.

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, Україна

ЗАВДАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Успіх у досягненні задачі економічного розвитку підприємства в основному визначається правильно обраною стратегією формування його потенціалу, урахуванням змін, що відповідають вимогам «нової економіки», економіки знань та контролем за рівнем використання потенціалу. Саме нововведення, ріст інноваційної складової потенціалу підприємства необхідно враховувати під час розробки стратегії підприємства та оцінці результативності її впровадження, що обумовлює актуальність теми дослідження.

Проблеми ефективності інноваційної діяльності в Україні досліджуються науковцями найчастіше в розрізі розбудови системи державного стимулювання інноваційної активності промислових підприємств, розвитку науково-технічного потенціалу країни та підвищення якості системи освіти. Основні наукові здобутки в цій сфері викладено в роботах В.М. Гейця, Ю.М. Бажала, Л.І. Федулової, Я.А. Жаліло, А.П. Гречан, І.А. Шумило та ін. Проте, на наш погляд, недостатньо уваги приділяють питанням формування потенціалу інноваційного розвитку окремих підприємств.

Мета роботи - визначити особливості та завдання відтворення потенціалу промислового підприємства на інноваційній основі.

Потенціал інноваційного розвитку підприємства значною мірою визначається техніко-технологічними характеристиками виробничого устаткування, його здатністю до переналадження, перепланування операцій тощо. Виробничо-технологічна складова є невід'ємною частиною техніко-організаційного рівня підприємства, який характеризує стан техніки, технології, організації, управління й НДДКР.

Сьогодні ступінь зносу основних засобів в промисловості нижче 60%, а частка технологій, що були придбані за межами країни складає 40%. Проте формування нового рівня економіки країни передбачає наявність власних інноваційних розробок, які забезпечать як потрібний технологічний рівень виробництва, так й необхідний рівень економічної безпеки країни.

Найбільш розвинуті країни світу постійно підвищують рівень фінансування розробок та досліджень, формуючи ядро нового технологічного укладу. Інноваційна діяльність підприємств стала головним чинником реалізації стратегії випереджальної модернізації економіки розвинених країн. Для цих країн характерним є те, що 70-80% промислових підприємств впроваджують інновації. В Україні за період 1995-2009р.р. питома вага підприємств, що впроваджували інновації скоротилася більш ніж в двічі (з 22,9% до 10,7%) за умовою, що порогове значення цього показника – 25%[1].

На протязі 2008-2009р.р. спостерігалось зниження інноваційної активності: індекс інвестицій в основний капітал до попереднього року склав відповідно 97,4% та 58,5%. За період 2002-2009 р.р. знизилася частка інвестицій у нематеріальні активи у загальній сумі капітальних інвестицій з 9,1% до 3,1%. Це свідчить про зниження рівня інвестиційної привабливості проєктів, пов'язаних зі значним рівнем новизни та пояснює високий рівень залежності промисловості від імпорту високотехнологічної продукції. Так в машинобудуванні